

Klaar voor de gemeenteraads- verkiezingen!

juli 2025

1. Inleiding

Help! Ravijnjaar, populisme, bezuinigingen... en toch goed voorbereid zijn op de gemeenteraadsverkiezingen? De gemeenteraadsverkiezingen in 2026 lijken misschien nog ver weg. Toch zijn politieke partijen al bezig met de voorbereidingen.

Overweeg je om invloed uit te oefenen in de gemeente? Wil je bijvoorbeeld meer geld voor cultuureducatie, een socialer beleid voor dakloze jongeren of in elke gemeente een schooltuin? De verkiezingen en de aanloop daar naartoe zijn een goed moment om dit te doen. Deze toolkit helpt je op weg!

De toolkit bestaat uit dit inspiratieboekje, een werkboek en 10 praktische informatiebladen met verschillende tactieken en modellen. Het inspiratieboekje voorziet je in informatie over de gemeente, de spelers en hun belangen, politieke seizoenen, het tijdspad in de aanloop naar de verkiezingen en hoe je daar als veranderaar op kunt inspelen. Het werkboek ondersteunt je met het maken van een eigen lobbystrategie voor de verkiezingen. De informatiebladen helpen je met het selecteren van de tactieken die het beste bij je strategie passen en bij de praktische uitvoering ervan. Kortom, met deze toolkit ben je er klaar voor om op effectieve wijze invloed uit te oefenen in jouw gemeente(n).

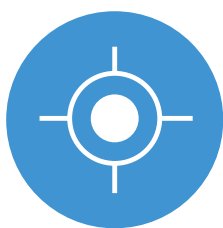
Deze toolkit is ontwikkeld door LobbyLeerlijn, Wallaart & Kusse en Lobby Lokaal. Deze organisaties werken aan een betere wereld door eerlijke lobby. Met deze toolkit hopen zij zoveel mogelijk mensen in staat te stellen hun belangen, te behartigen in hun gemeente. Want alleen wanneer beleidsmakers doordrongen raken van alle belangen kunnen zij goede afwegingen maken.

2. Vier ingrediënten voor een effectieve lobby

Lobbyen is misschien niet iets dat je vaak doet en wellicht staat het woord je tegen. Maar als je iets wil veranderen in je omgeving, dan kan het bijna niet anders dan dat je ook lobbyt. Want voor structurele veranderingen hebben we vrijwel altijd iets nodig van de overheid. Van wat budget, zodat

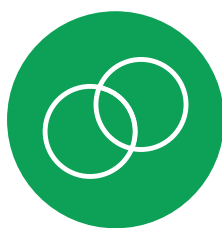
je een goed initiatief kunt opzetten, tot nieuw beleid, omdat er nog niks geregeld was. Maar we begrijpen ook dat lobbyen niet is waarvoor we je wakker mogen bellen. Daarom geven we je een overzichtelijk kader mee om snel tot een lobbyplan te komen.

Bij elke effectieve lobby is nagedacht over de volgende vier elementen:

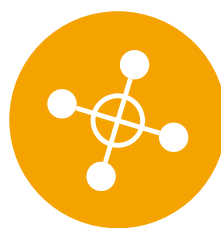
Inhoud

Welke informatie is relevant?

Bondgenoten

Verrassende samenwerking?

Beslissers

Wie heb ik tegenover me?

Proces

Wanneer moet ik waar zijn?

Inhoud

Om de beslisser te overtuigen van jouw lobbydoel, moet je weten welke informatie je kunt gebruiken om je punt te maken. Welke feiten & cijfers, aansprekende verhalen en actuele informatie kun je delen? En in welke vorm deel je deze informatie? Welke informatie ontbreekt nog? En hoe ga je die uitzoeken?

Proces

Timing is heel belangrijk in de lobby. Het heeft geen zin om informatie te verstrekken op het moment dat beslissers er niks mee kunnen. Voor een effectieve lobby ben je scherp op relevante momenten. Je benut actuele haakjes om jouw lobbypunt te maken.

Bondgenoten

Lobbyen hoef je niet alleen te doen. Voor een effectieve lobby onderzoek je welke potentiële bondgenoten jouw boodschap kunnen versterken. Wellicht zijn er verrassende samenwerkingen: organisaties waarmee je een onverwacht gedeeld belang hebt. Misschien zijn er zelfs bondgenoten waarnaar de beslisser beter luistert dan naar jou?

Beslissers

Voor een effectieve lobby moet je weten wie uiteindelijk de knoop moet doorhakken om jouw lobbydoel te realiseren. Dit noemen we beslissers. Beslissers zijn vaak wethouders of raadsleden, maar niet altijd. Zorg dat je weet op wie je je lobby moet richten.

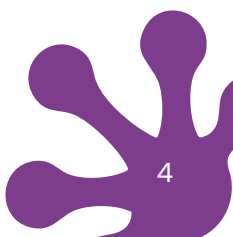
Om snel tot een concept plan te komen voor jouw lobbydoel, kun je dus (in willekeurige volgorde) de volgende vragen beantwoorden:

1. Welke informatie moeten wij de komende tijd uitwerken en delen? In welke vorm?
2. Wat zijn de belangrijke momenten waarop wij iets kunnen bereiken? Waar?
3. Met welke organisaties of mensen moeten wij optrekken? Waarom?
4. Tot wie (welke beslissers) moeten wij ons richten? Hoe? Wat is ons gedeelde belang?

In het werkboek 'Maak je eigen lobbystrategie' nemen we je mee langs al deze stappen. Je kunt aan de hand van het werkboek je eigen strategie ontwikkelen.

In de volgende hoofdstukken gaan we in op een aantal zaken waarmee je rekening kunt houden bij het opstellen van het lobbyplan. Wat zijn de belangen van de verschillende spelers in de gemeente? Hoe zien de politieke seizoenen eruit? En hoe verloopt een verkiezingsjaar? Maar eerst even de basis: hoe werkt zo'n gemeente ook alweer?

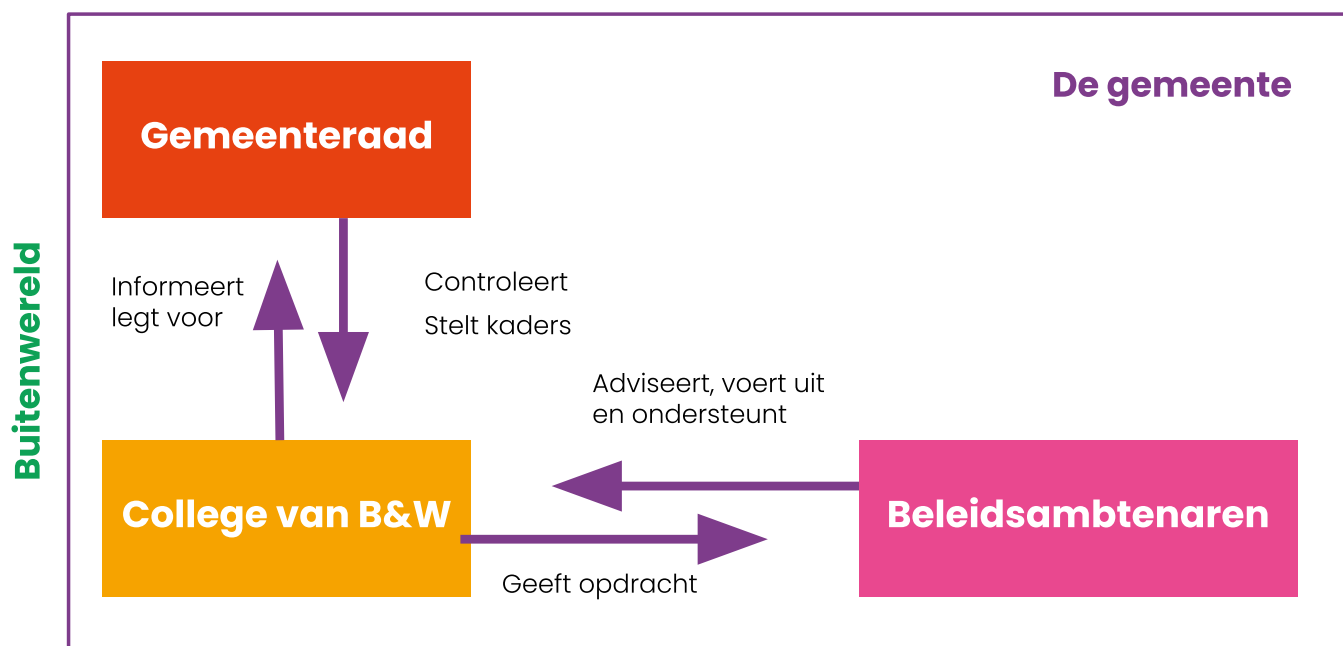
3. Hoe werkt de gemeente?

Gemeentebestuur

Nederland heeft sinds 2024 342 gemeenten. Dertig jaar geleden waren dit er nog zo'n 700. In het kader van gemeentelijke herindeling zijn veel gemeenten samengevoegd. Het bestuur van een gemeente bestaat uit de gemeenteraad, de burgemeester, het college van burgemeester en wethouders (B en W) en de beleidsambtenaren.

Het college van B&W is verantwoordelijk voor het bestuur van de gemeente en legt daarbij verantwoording af aan de gemeenteraad. Daarbij worden wethouders ondersteund door beleidsambtenaren. Beleidsambtenaren zorgen voor de voorbereiding en de uitvoering van beleid en adviseren de wethouders over het beleid.

Wethouders worden benoemd door de gemeenteraad. De gemeenteraad stelt kaders voor beleid en controleert vervolgens het college van B&W. De gemeenteraad bestaat uit gekozen volksvertegenwoordigers. De grootste gemeenteraden van Nederland hebben 45 leden, dat zijn gemeenten met meer dan 200.000 inwoners. De kleinste gemeenteraden hebben 9 leden, dat zijn gemeenten met minder dan 3.000 inwoners. Elke vier jaar vinden de verkiezingen plaats. De eerstvolgende verkiezingen vinden plaats op 18 maart 2026. Veel van de partijen die we kennen uit de landelijke politiek, zien we ook terug in de verschillende gemeenten. Zij mogen zelf weten of ze in een gemeente meedoen aan de verkiezingen. Daarnaast bestaan er ook lokale partijen.

Verantwoordelijkheden gemeenten

De gemeente is verantwoordelijk voor zaken die in het belang zijn voor haar inwoners, zoals cultuur, sport en recreatie, volkshuisvesting, duurzaamheid en ruimtelijke ordening.

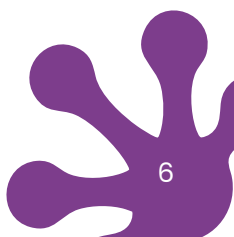
Daarnaast moet de gemeente een aantal landelijke wetten uitvoeren, zoals de participatiewet (bijvoorbeeld uitkeren van bijstand), de wet milieubeheer en de wet maatschappelijke ondersteuning (wmo). Dit noemen we medebewind.

De afgelopen twintig jaar heeft het Rijk, in het kader van decentralisatie, steeds meer taken en bevoegdheden overgedragen aan gemeenten. Gemeenten hebben meer verantwoordelijkheden gekregen en ruimte om beleid te maken dat werkt voor hun inwoners. Voor belangenbehartigers is het daarom zeer relevant om invloed uit te oefenen op het gemeentebeleid.

Inkomsten gemeenten

Gemeenten krijgen ongeveer 60% van hun inkomsten van het Rijk, met name vanuit het zogeheten gemeentefonds. Daarnaast halen gemeenten inkomsten uit gemeentelijke belastingen en heffingen. 2026 is niet alleen een verkiezingsjaar maar wordt ook omschreven als 'ravijnjaar'. Het Rijk was namelijk voornemens om vanaf 2026 minder middelen (2,4 miljard minder) in het gemeentefonds te storten. Daarnaast hebben gemeenten te maken met tekorten in de jeugdzorg.

Inmiddels heeft het Rijk bij de voorjaarsnota stappen gezet om de bezuiniging te verzachten. Er komt in 2026 400 miljoen extra bij voor gemeenten. Toch blijven de financiën een uitdaging. Gemeenten moeten waarschijnlijk bezuinigen en pijnlijke keuzes maken: korten ze op de jeugdzorg, moet het zwembad dicht of snoeien ze in de eigen organisatie? Dit betekent dat de gemeentebegroting een belangrijk thema zal zijn tijdens de verkiezingen.

4. Spelers en belangen

Zoals hiervoor in het vorige hoofdstuk aangegeven, bestaat de gemeente uit verschillende spelers: het college van burgemeester en wethouders, de raadsleden die de verschillende politieke partijen vertegenwoordigen en de ambtenaren. Allemaal hebben ze zo hun eigen taken en

verantwoordelijkheden. Bij hun rol komen ook bepaalde belangen kijken. Die belangen noemen wij universele belangen. Ze staan los van de persoon en politieke overtuigingen, maar zijn gekoppeld aan de rol van de speler. Inzicht in deze universele belangen helpt enorm bij het uitvoeren van een goede lobby.

Wat is het verschil tussen een belang en een standpunt?

Een standpunt is de houding, mening, zienswijze of opvatting die een individu, partij of organisatie inneemt ten opzichte van een onderwerp. Een belang geeft de mate van belangrijkheid of de omvang van een bepaalde waarde weer. Hoe groter het belang is, hoe belangrijker iemand iets vindt of hoe waardevoller het voor hem/haar is.

Een standpunt wordt vaak uitgesproken, een belang niet. Een standpunt kan veranderen, een belang niet. Als veranderaar heeft het dus niet zoveel zin om iemand te overtuigen om van belang te veranderen, wel van standpunt. Een goede lobby strategie is erop gericht om een individu of partij te doen inzien dat het aanpassen van een standpunt in het belang.

De volksvertegenwoordigers (raadsleden)

De gemeenteraad is het hoogste orgaan van de gemeente. Zij beslist over plannen, controleert de uitvoering en vertegenwoordigt de inwoners. Raadsleden zijn verdeeld over verschillende politieke fracties. Fracties die wethouders leveren zitten in de coalitie en hebben vrijwel altijd een meerderheid in de raad. Dat is belangrijk om te weten, want beslissingen worden genomen bij meerderheid van stemmen. De andere partijen noemen we oppositiepartijen.

Raadsleden doen hun werk parttime, gemiddeld staat er zo'n 16 uur per week voor. Een groot deel van het werk van raadsleden bestaat uit vergaderen. In vergaderingen praten en beslissen zij over de onderwerpen waar ze over gaan. Alle onderwerpen die binnen een gemeente spelen zijn per fractie verdeeld (portefeuille). Daarnaast kunnen zij moties en amendementen indienen of schriftelijke vragen stellen aan het bestuur. Zo controleren zij het college van B&W. Waar het college wordt ondersteund door ambtenaren, worden de raadsleden ondersteund door de griffie. Zij weten alles over de processen binnen de raad en je kunt ze als inwoner ook gewoon een mailtje sturen of bellen als je iets wilt weten.

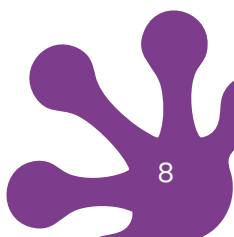
Hoe halen we uit deze taakomschrijving nu het universele belang van raadsleden? Dat doen we door onszelf af te vragen wat de ultieme bevestiging is van goed werk voor een raadslid. Het universele belang van een volksvertegenwoordiger is om herkozen te worden. Dat laat namelijk zien dat het raadslid diens werk zo goed heeft gedaan dat inwoners diegene graag nog 4 jaar zien als vertegenwoordiger.

Om succesvol te zijn en herkozen te kunnen worden zijn volksvertegenwoordigers altijd op zoek naar manieren om:

- punten uit het verkiezingsprogramma te realiseren
- zich te profileren ten opzichte van andere partijen
- zichtbaar te zijn voor inwoners (potentiële kiezers)

Tips voor jouw contact met raadsleden:

- **Raadswerk is een 'bijbaan'**, zij hebben dus altijd te weinig tijd voor al het werk dat ze willen doen. Jij kunt raadsleden helpen door relevante informatie aan te leveren en te laten weten waar het goed of niet goed gaat in de gemeente.
- **Nodig eens een raadslid uit.** Voor hen fijn om eens niet in de raadszaal te zijn en de impact van je verhaal is vaak vele malen groter. Show, don't tell!
- **Houd rekening met de politieke achtergrond.** Raadsleden moeten hun inbreng afstemmen met hun collega's in de partij.
- **Sluit aan de bij de agenda van de raad.** Houd rekening met timing wanneer je informatie aanlevert bij raadsleden: hebben ze op de korte termijn daadwerkelijk de kans om iets met jouw inbreng te doen?
- **Zorg dat je relevante info op tijd aanlevert.** Dus niet op dezelfde dag als het debat waar het onderwerp op de agenda staat. Ga uit van ongeveer twee weken van te voren, zodat raadsleden de kans hebben om de informatie met hun collega's te bespreken.

De wethouders en burgemeester (bestuurders)

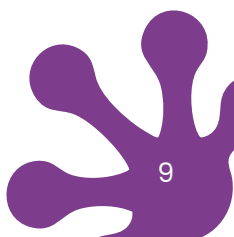
De wethouders en burgemeester zijn verantwoordelijk voor het dagelijks bestuur van de gemeente. Iedere wethouder gaat over zijn eigen onderwerpen (portefeuille). De burgemeester heeft een eigen portefeuille (openbare orde en veiligheid) en is de voorzitter van de gemeenteraad en van het college van B&W. Het college bestaat in kleine gemeenten uit 2 wethouders en in de grootste gemeenten uit 9 wethouders. Ze vergaderen in veel gemeenten op dinsdagen, en nemen dan collegebesluiten.

Wethouders zijn ook politici. Ze zijn lid van een politieke partij en ook voor hen is de ultieme beloning voor het werk dat ze herkozen worden. Toch zijn er verschillen met raadsleden. Het belangrijkste verschil: er zijn veel minder wethouders dan raadsleden. Daarom ligt er voor wethouders veel minder druk op zichtbaar zijn in vergelijking met raadsleden, zichtbaar zijn ze toch wel. Om succesvol te kunnen zijn wil een wethouder graag 'slagen volgens het zelfgekozen profiel'. Zo zouden we het universele belang van een wethouder dus omschrijven.

Een wethouder probeert om een eigen stempel te drukken op het beleid dat zij/hij/hen uitvoert. Dit gaat zowel over de inhoud, het prioriteitenlijstje dat de wethouder wil realiseren, maar ook over vorm. In de vier jaar tussen de verkiezingen wil een wethouder daarom zoveel mogelijk kansen grijpen die aansluiten op het zelfgekozen profiel en de risico's vermijden.

Tips voor jouw contact met wethouders

- **Lees het coalitieakkoord.** Dit is altijd te vinden op de website van de gemeente. In het akkoord staat wat de wethouder in 4 jaar moet bereiken op jouw onderwerp.
- **Kijk eens op sociale media van de wethouder** of zoek hem/haar/die op in de lokale krant: zo kom je er snel achter op welke onderwerpen de wethouder zich wil profileren.
- Regelmatig zijn de doelstellingen in een coalitieakkoord nog vaag omschreven. **Jij kunt de wethouder helpen door te concretiseren** hoe deze doelstelling behaald kan worden.
- **Wethouders zijn gevoelig voor dingen waarmee ze kunnen scoren.** Of zaken die hen kunnen schaden. Maak hier gebruik van!
- **Zet de wethouder in het zonnetje** als je haar/hem/hen uitnodigt voor een bezoek. Nodig geen andere politici uit en overweeg om de media te betrekken.

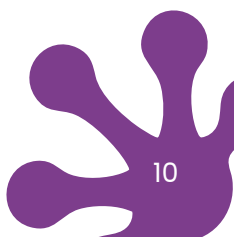
Beleidsambtenaren

Ambtenaren zijn verantwoordelijk voor het uitvoeren van besluiten van de gemeenteraad, het voorbereiden van beleid, het schrijven van beleidsstukken, schrijven van een pre-advies op moties en amendementen en het voorbereiden van de wethouder op bezoeken en vergaderingen. Ook zijn zij verantwoordelijk voor het ophalen van signalen uit de samenleving. Anders dan volksvertegenwoordigers en bewindspersonen worden ambtenaren niet verkozen. Zij zijn partijloos en expert op het onderwerp.

Ook voor ambtenaren kunnen we een universeel belang aanwijzen. Zij zijn het meest succesvol als ze ervoor kunnen zorgen dat het beleidsproces netjes volgens de vaste processen verloopt. Zo weet iedereen wanneer hij/zij/hen invloed heeft. Ook willen ze hun bewindspersonen beschermen tegen risico's.

Tips voor jouw contact met ambtenaren

- **Ambtenaren houden niet van verrassingen in het beleidsproces.** Dit betekent niet dat je ambtenaren om toestemming moet vragen voordat je een persbericht uit doet, inbreng levert aan een raadslid of een actie organiseert. Wel zullen ze het fijn vinden als je ze van tevoren informeert. Zo kunnen zij goed voorbereid hun werk doen.
- **Wil je iets veranderen dat niet past binnen het coalitieakkoord** of politiek gevoelig ligt, **dan is de ambtenaar niet de plek** voor je lobby. Zij gaan niet over politieke keuzes.
- **Bouw altijd een goede relatie op met ambtenaren,** zodat je hen van informatie kunt voorzien bij het uitwerken van beleid en zij jou op de hoogte houden van ontwikkelingen.
- **Ambtenaren zijn de inhoudelijke expert** op hun beleidsterrein binnen de gemeente en ze weten vaak goed hoe er politiek gedacht wordt over het onderwerp. Doe je voordeel met die informatie en vraag ernaar.
- **Ambtenaren hebben behoefte aan informatie uit de praktijk.** Laat ze dus vooral weten hoe beleid uitpakt voor de inwoners.

5. Politieke seizoenen

Een raadsperiode bestaat uit vier jaar in de gemeente, daarna volgen er nieuwe verkiezingen. Hoe dichterbij de verkiezingen komen of hoe verder we van de verkiezingen af zijn, heeft invloed op de gemoedstoestand van de verschillende spelers in de gemeente. De gemoedstoestand

verschilt van politiek jaar tot politiek jaar. Dit noemen we politieke seizoenen. Om de politieke seizoenen te duiden, gebruiken we de analogie van het boerenleven. Let op: met politiek jaar bedoelen we een parlementair jaar. Dit loopt dus van zomer tot zomer, net als een schooljaar.

1. Ploegjaar

Jaar 1 noemen we een ploegjaar omdat het nieuwe college nog grotendeels bezig is met het uitvoeren van het beleid van het voorgaande college. Zij moeten het beleid 'ploegen', om gedag te zeggen tegen het oude beleid en voorbereidend werk te treffen voor hun eigen prioriteitenlijstje. Als veranderaar betekent het ploegjaar dat je nog niet te veel verandering hoeft te verwachten dit jaar. Wethouders en raadsleden zijn nog te veel bezig met het wennen aan hun nieuwe rol.

2. Zaai-jaar

Jaar 2 noemen we het zaai-jaar. In dit jaar zien we relatief veel nieuwe beleidsvoorstellen. Raadsleden en wethouders hebben het werk in de vingers. Wethouders willen hun stempel drukken op het beleid. Voor ambtenaren is het hard werken dit jaar. Als veranderaar betekent het zaaijaar een zeer vruchtbaar jaar is voor jouw lobbyvoorstellen.

3. Oogstjaar

Jaar 3 noemen we het oogstjaar. Dit is het jaar waarin de resultaten van het zaai-jaar al zichtbaar moeten worden. Toch krijgen wethouders in dit jaar ook vaak te maken met onverwachte tegenslag: het is niet zo makkelijk om nieuw beleid in te voeren als vooraf gedacht. Daarnaast kijkt iedereen met een half oog naar de verkiezingen: wat wordt hun nalatenschap?! Als veranderaar een goed moment om succesvolle projecten en programma's in de schijnwerpers te zetten of aandacht te vragen voor wat er allemaal nog niet gelukt is.

4. Feestjaar

Jaar 4 is alweer het verkiezingsjaar. Raadsleden beginnen zich steviger te onderscheiden om zich te profileren richting de kiezer. Wethouders willen hun successen etaleren. Het verkiezingsjaar brengt een hele eigen dynamiek met zich mee. Daar gaan we hierna wat dieper op in.

6. Het tijdspad naar de verkiezingen

Je hebt waarschijnlijk al een beeld bij wat je als veranderaar wil bereiken in jouw gemeente(n). Maar wanneer kun je het beste contact opnemen met de partijen? Wanneer kies je voor een verkiezingsdebat en wanneer stuur je een brief? Deze tijdlijn geeft inzicht!

Politieke partijen beginnen ruim op tijd met de voorbereidingen voor de verkiezingen. Deze voorbereidingen bestaan uit verschillende fases. Tijdens elke fase is het voor jou als veranderaar mogelijk om invloed uit te oefenen. In het onderstaande overzicht zie je de verschillende fases die de politieke partijen doormaken in aanloop naar

de gemeenteraadsverkiezingen. Op de volgende pagina vind je terug wat dit voor jou als veranderaar betekent en welke acties je kunt ondernemen.

Het is belangrijk om te bedenken dat de tijdlijn er voor elke partij en elke gemeente weer net wat anders uitziet. Zie de onderstaande tijdlijn dan ook als een hulpmiddel om uit te kunnen zoeken hoe het precies werkt in je eigen gemeente(n).

Zie de infographic 'Tijdlijn naar de gemeenteraadsverkiezingen' voor een overzicht in één oogopslag. Hang hem vooral boven je bureau!

Fases	Wat de politiek doet
Fase 0: Voorbereiding september 2024 – januari 2025	- Kandidatencommissies worden ingesteld - Verkiezingsprogramma's worden ingesteld
Fase 1: Start verkiezingsperiode januari – september 2025	- Kandidatenlijsten worden samengesteld - Verkiezingsprogramma's worden geschreven
Fase 2: Vaststelling september – november 2025	- Verkiezingsprogramma's worden vastgesteld - Kandidatenlijsten worden vastgesteld
Fase 3: Campagne januari – maart 2026	Campagne voeren
Verkiezingen 18 maart 2026	Stemmen
Fase 4: Een nieuw begin maart – september 2026	- Installatie nieuwe gemeenteraad - Onderhandelingen coalitieakkoord & college - Coalitieakkoord gepresenteerd & wethouders aangesteld

Wat betekent dit voor jou als veranderaar?

Fase 0: Voorbereiding (sept '24 – jan '25)

In deze fase beginnen de politieke partijen met de voorbereidingen voor de verkiezingen. Dat doen ze door twee commissies op te richten: een commissie gaat aan de slag met het selecteren van de kandidaten voor op de kieslijst. De andere commissie schrijft het verkiezingsprogramma. In deze commissies nemen partijleden plaats. In ieder geval, zo werkt het in de grotere steden en gemeenten. In kleinere gemeenten is het ook wel eens de fractievoorzitter die zich een avondje kwaad maakt en zo een verkiezingsprogramma schrijft.

Niet alleen de partijen komen in actie. In het ideale geval ga jij nu ook al aan de slag. Dan heb je genoeg tijd om te bedenken wat je wil doen richting de verkiezingen. Wat wil je bereiken? Zijn er programma's, subsidies of beleid dat je wil behouden of opschalen? Of zijn de verkiezingen juist een nieuwe kans om belangrijke zaken te agenderen?

Gebruik het werkboek om een strategie te maken

Denk na over de overkoepelende boodschap. Wat wordt de strategie? Wat is er per fase en per doelgroep nodig (ambtenaren, volksvertegenwoordigers en bestuurders). Welke bondgenoten kun je betrekken en hoe kun je hen activeren? Wat voor activiteiten wil je organiseren en wat voor dingen moet je maken? En tot slot, wat moet je nu allemaal doen om dit voor elkaar te krijgen? Gebruik het werkboek om tot een basisstrategie te komen.

Naarmate je dichterbij de volgende fase komt, kun je je blik van binnen naar buiten richten. Begin langzamerhand met het in kaart brengen van de processen binnen jouw gemeente.

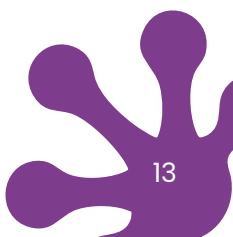
Hoe ziet de voorbereiding en de tijdlijn van de politieke partijen eruit? Wanneer worden de verkiezingsprogramma's en kandidatenlijsten gepubliceerd? Wanneer worden ze vastgesteld? Met wie kun je contact opnemen over het verkiezingsprogramma?

Wees je bewust dat lokale politieke partijen deze informatie waarschijnlijk niet allemaal op hun website gaan zetten. Vaak is het wel mogelijk om de contactgegevens van de fractievoorzitter of van de secretaris te vinden. Schroom dan niet om een mailtje te sturen of om hen op te bellen om te informeren naar het proces.

De olievlekstrategie

Ben je onderdeel van een landelijke koepel? Of opereert jouw organisatie in meerdere gemeenten? Het is dan misschien niet mogelijk om alle partijen in alle gemeenten te bereiken. Je zou kunnen overwegen om een aantal gemeenten te prioriteren. Bijvoorbeeld omdat je een belang hebt bij regionale spreiding, omdat je beleid of programma's in bepaalde gemeenten wil behouden, of omdat er een noodzaak is in bepaalde gemeenten. Een goede vuistregel is vaak ook om met name in te zetten op de huidige coalitiepartijen in de gemeenten en de grootste oppositiepartijen. Zo heb je waarschijnlijk een groot deel van de partijen te pakken die opnieuw in de coalitie komen.

Ook kun je overwegen om meer samen te werken met lokale partners of uitvoerders. Denk dan na over hoe je hen zo goed mogelijk in staat gaat stellen om in hun gemeenten actief te worden. Hoe zorg je dat ze beschikken over de goede informatie? Welke handleidingen of voorbeelden kun je beschikbaar stellen? Organiseer bijvoorbeeld een webinar of maak een toolkit.

Fase 1: Start verkiezingstijd (jan '25 – sept '25)

In deze periode gaan de twee commissies aan de slag. De kandidatencommissie werft kandidaten, voert gesprekken en stelt de lijst samen. De programmacommissie schrijft het verkiezingsprogramma. Zo'n verkiezingsprogramma dient twee doelen. Allereerst informeert de partij de kiezer over de prioriteiten de aankomende periode. Dit stelt de kiezer in staat om een geïnformeerde keuze te maken in het stembokje. Ten tweede dient het verkiezingsprogramma als basis voor de onderhandelingen van het coalitieakkoord. Mocht de partij in de coalitie terechtkomen.

Voor jou als veranderaar is dit het eerste moment om invloed uit te oefenen op hoe het beleid eruit gaat zien de aankomende 4 jaar. Lukt het je om jouw speerpunten in de verkiezingsprogramma's van één of een aantal partijen te krijgen? Dan heb je een aanknopingspunt bij de partij de aankomende 4 jaar. Ook is de kans groter dat het uiteindelijk in het coalitieakkoord terechtkomt en dus onderdeel van het beleid wordt de aankomende vier jaar.

Zorg voor inbreng bij de verkiezingsprogramma's. Hoe zorg je ervoor dat jouw aanbevelingen in de verkiezingsprogramma's terechtkomen? Dat kun je doen door een inbreng te delen met de politieke partijen. Dit kan in de vorm van een brief. Maar er zijn veel meer manieren om jouw informatie op een aantrekkelijke manier aan partijen te presenteren. Denk bijvoorbeeld aan een pamflet of brochure, het organiseren van een werkbezoek, een landingspagina op de website waar je relevante informatie verzamelt, een blog of een podcast.

Zie het informatieblad 'Inbreng verkiezingsprogramma's' voor meer informatie.

Fase 2: Vaststelling (sept '25 – dec '25)

In deze periode worden de kandidatenlijsten en verkiezingsprogramma's vastgesteld door de partijen. Dit gebeurt tijdens de Algemene Ledenvergadering van de partij. In deze periode is het mogelijk om formeel, als lid van een politieke partij, invloed uit te oefenen.

Daarnaast is het belangrijk om de andere doelgroepen, ambtenaren en bestuurders, niet uit het oog te verliezen. De gemeente draait door!

Directe democratie

Het is niet alleen mogelijk om informele invloed uit te oefenen bij de verkiezingen maar ook formele invloed als lid van een politieke partij. Zo mag je als lid amendementen indienen op het verkiezingsprogramma. Ook kun je je zelf verkiesbaar stellen! In veel gemeenten zijn de partijen hard op zoek naar mensen.

Zie het informatieblad 'Lobbyen binnen je partij' voor meer informatie.

De gemeente draait door

De politieke partijen zijn al bezig met de volgende periode maar dat betekent niet dat het werk in de gemeente stil staat. Zo zijn ambtenaren vaak nog eerder bezig met de voorbereidingen. Zij bereiden zich alvast voor op het volgende college. Dit doen ze door het maken van een overdrachtdossier. Hierin staat op hoofdlijnen wat een nieuwe wethouder moet weten over diens portefeuille.

Voor jou als veranderaar is het daarom handig om goede contacten te onderhouden met de ambtenaren die verantwoordelijk zijn voor jouw beleidsterreinen, programma's of subsidies. Zo kun je op de hoogte blijven van het proces maar ook zorgen dat jouw speerpunten worden meegenomen in het overdrachtdossier.

De wethouders zitten inmiddels in hun laatste jaar. Zij denken na over hun nalatenschap en zijn dus op zoek naar succesverhalen om hun beleid te showcasen.

Voor jou als veranderaar is het daarom interessant om jouw goede voorbeelden op dit moment onder de aandacht te brengen van de wethouder. Misschien heb je mooie resultaten, interessante cijfers of best practices die de wethouder kunnen inspireren om jouw voorstel nog een laatste zetje te geven.

Tot slot is ook de gemeenteraad ook nog aan het werk. Ook zij zijn in deze periode vooral geïnteresseerd in ideeën of voorstellen die snel iets opleveren. Organiseer bijvoorbeeld een actie bij het gemeentehuis, voer een gesprek met raadsleden of overweeg om in te spreken in de raad. Op de website van de gemeente kun je vaak meer informatie vinden over hoe je dit doet.

Zie het informatieblad 'Raadswerk' voor meer informatie.

Het verkiezingsprogramma is vastgesteld: en nu?
Ook na de vaststelling van de verkiezingsprogramma's, kun je als veranderaar nog invloed uitoefenen. Denk bijvoorbeeld na over hoe je de verschillende verkiezingsprogramma's gaat beoordelen. Dit kun je zo groot of zo klein maken als je wil. Bijvoorbeeld door een artikel te schrijven voor op de website, een stemadvies uit te brengen aan je achterban of door een stemwijzer te maken.

Zie het informatieblad 'Maak een kieswijzer' voor meer informatie.

Fase 3: Campagne en verkiezingen (jan '26 - mrt '26)

Hoe dichter bij de campagnefase, hoe duidelijker het wordt welke onderwerpen van belang zullen zijn bij de verkiezingen in jouw gemeente. Als veranderaar kun je het publiek debat gebruiken om jouw speerpunten te agenderen of kracht bij te zetten. Hou daarom het lokale nieuws en de gespreksonderwerpen in de gemeenteraad goed in de gaten. In jouw gemeente kan de dynamiek van de politiek of het publiek debat heel anders zijn dan je landelijk gewend bent!

Zie het informatieblad 'Media & publiciteit' voor meer informatie.

In de laatste maanden voor de verkiezingen, treden de partijen naar buiten. Ze voeren campagne! In deze periode zul je de kandidaten in actie zien komen, bijvoorbeeld door op straat te flyeren, mee te doen aan verkiezingsdebatten en vaker deel te nemen aan interviews of bezoeken.

Het is dan belangrijk voor partijen om zo veel mogelijk kiezers te bereiken. Dit doen ze door zichtbaar te zijn. Als veranderaar kun je hier handig gebruik van maken door de kandidaten een platform te bieden met een groot bereik of door ze in contact te brengen met interessante doelgroepen. Dit maakt het voor de kandidaat aantrekkelijk om met jou in gesprek te gaan.

In deze periode kan het daarom interessant zijn om de kandidaten uit te nodigen voor een bezoek of actie waar pers aanwezig is. Bijvoorbeeld de overhandiging van een petitie of manifest. Je kunt ook overwegen om een verkiezingsdebat te organiseren of om kandidaten uit te nodigen om een stembusakkoord te ondertekenen.

Zie de informatiebladen 'Verkiezingsdebat of 'Stembusakkoord' voor meer informatie.

Fase 4: Collegevorming (mrt '26 – sep '26)

Na de verkiezingen gaan verschillende fracties, die samen een meerderheid in de raad vormen, met elkaar om de tafel zitten om te onderhandelen over de vorming van een college. Hoe het formatieproces in de gemeenten verloopt is niet vastgelegd. In sommige gemeenten wordt er een (in)formateur betrokken, maar zeker niet altijd. In sommige gemeenten een algemene mailbox waar input voor de onderhandelingen naartoe verstuurd kan worden, in andere weer niet. Daarom is het belangrijk om voor jouw gemeente inzichtelijk te krijgen hoe het formatieproces verloopt. Neem bijvoorbeeld contact op met de gemeentegriffier voor meer informatie.

De partijen onderhandelen over de prioriteiten voor de komende vier jaar. Deze worden vastgelegd in het coalitieakkoord. Het akkoord en de kandidaat-wethouders worden voorgedragen aan de gemeenteraad, waarna de raad over het akkoord en de benoeming stemt.

Ook in deze fase kun je als veranderaar invloed uitoefenen op het nieuwe beleid. Om invloed te oefenen op het coalitieakkoord, is het een goed idee om de formerende partijen te helpen herinneren aan jouw inbreng voor het verkiezingsprogramma. Bijvoorbeeld door opnieuw een brief te sturen.

Daarnaast kun je beginnen met het creëren van de relaties waar je de aankomende vier jaar op kunt bouwen. Bijvoorbeeld door de nieuwe wethouders een felicitatie te sturen, kennismakingsgesprekken in te plannen met nieuwe raadsleden, of door een werkbezoek te organiseren.

Zie de informatiebladen 'Collegeonderhandelingen', 'Werkbezoek' en 'Actie met de achterban' voor meer informatie.

Klaar voor de gemeenteraadsverkiezingen!

juli 2025